DE PAALTJES VAN DE LAAN VAN BEEK EN ROYEN

Op foto's uit het begin van deze eeuw kunnen wij zien, dat de Laan van Beek en Royen bij de toegangen was afgezet met hardstenen palen en uitsluitend bestemd was voor voetgangers.
Voor een goed begrip zij vermeld, dat deze palen geplaatst waren voor de hoofdweg en niet voor de parallelweg, waaraan de huizen zijn gelegen. Deze parallelweg was al in 1883 verhard.
Wanneer werden die palen geplaatst en wanneer zijn ze verdwenen? Deze vragen waren aanleiding tot dit artikel.
De Laan van Beek en Royen werd in het begin van de 18e eeuw aangelegd. Het was in oorsprong niets anders dan een zichtas op het huis Beek en Royen. Stichter van Beek en Royen was Hendrik Verbeek, burgemeester van Utrecht en lid van het regentenpatriciaat. Vanaf 1730 breidde hij zijn bezittingen uit, voornamelijk ter weerszijden van die zichtlaan. In 1771 besloeg het landgoed ruim 300 ha. Het werd toen opgemeten door landmeter H. van Cooten, die een fraaie overzichtskaart vervaardigde, waarop lanen, bomen en kommen zijn aangegeven. De kaart is zelfs met enkele waterverfschilderingen versierd. De Van de Poll-Stichting is in het bezit van deze fraaie kaart, die hierbij is afgebeeld. Daaruit blijkt, dat de Laan van Beek en Royen oorspronkelijk doorliep tot aan het huidige kruispunt Woudenbergseweg/Krakelingweg. Voor verkeer naar het huis was deze gezichtslaan uiteraard niet nodig. Voor dat doel was er de Dorpsstraat. Uit die tijd stammen de paaltjes dan ook niet.
De verkeersfunctie van de Laan van Beek en Royen werd actueel bij de aanleg van de Woudenbergseweg in 1830 en bij de afsluiting van de zogenaamde Kippenlaan (de brede beukenlaan op het landgoed Hoog Beek en Royen tussen de Driebergseweg en de Arnhemse Bovenweg).
Op 21 juli 1825 kocht de Amsterdamse notabele Albert Voombergh aan de Driebergseweg twee percelen grond, waarop hij naar een ontwerp van J.P. Zocher in 1826/1827 een eenvoudig herenhuis liet bouwen, dat hij Hoog Beek en Royen noemde. Het huis is later aanmerkelijk uitgebreid onder andere door de Utrechtse architect

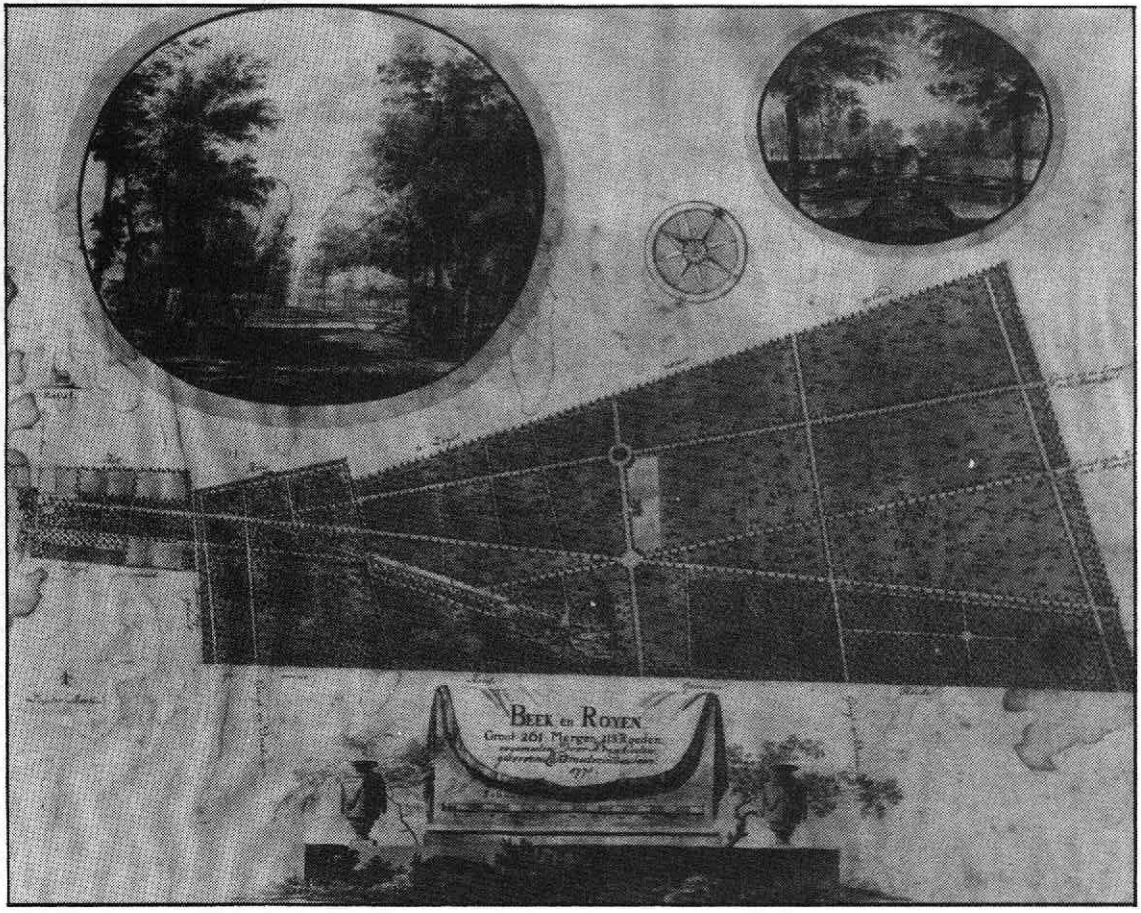

Kaart van Beek en Royen. H. van Cooten, 1771 (Van de Poll-Stichting)

N.J. Kamperdijk.
Op 30 januari 1830 werd Voombergh eigenaar van het bos van Beek en Royen, dat met de Kippenlaan aan zijn eigendom grensde. Het grondgebied van Hoog Beek en Royen werd toen doorsneden door een stuk openbare weg, omschreven in het 'Reglement op de politie der wegen en wateren in de gemeente Zeyst' van 4 januari 1826 onder nr. 14 als: *'De weg, beginnende aan de Ouden Arnhemschen weg* (Arnhemse Bovenweg, L.V.) *door de zoogenaamde Kippenlaan, loopende tusschen Beek- en Royen en het goed van den Heer Albert Voombergh, dwars over den Driebergschen Straatweg - vervolgens tusschen Beek en Roijen en het goed van Vrouwe de Wed. Jacob van Laer, over de brug der Evangelische Broedergemeente tot op den weg onder No. 10 vermeld.'*
In de vergadering van de gemeenteraad van 19 mei 1830 was een brief aan de orde van Albert Voombergh van 6 april 1830, gericht aan de Gedeputeerde Staten van Utrecht, luidende als volgt: *'Geeft te kennen Albert Voombergh, wonende te Amsterdam, dat hij, vertoner, eigenaar is van diverse gronden onder de Gemeente van Zeijst, tot welken ook behoort de zoogenaamde Kippenlaan, bekend bij het Reglement op de wegen van Zeijst, als gemeenteweg sub no. 14. Dat hij onlangs door aankoop mede-eigenaar geworden zijnde van het geheele bosch van Beek- en Royen, daar achter gelegen, vermeent te mogen vaststellen, dat het doel dezer weg geheel is komen te vervallen, en alzoo bij dezen eerbiediglijk verzoekt, dat het Ued.Achtb. behagen moge, hem toe te staan, de voormelde Laan af te sluiten, en aan zijne belendende Buitenplaats te trekken.*
Dat hij, vertooner, ten overvloede meent te mogen aanmerken, dat zo er al in de nabijheid van die Kippenlaan, om hem onbekende redenen, eene gemeenschap tusschen de zoogenaamde (thans schier overal onbruikbare) oude Arnhemsche weg (Arnhemse Bovenweg, L.V.) *en de Straatweg naar Driebergen werd noodig geoordeeld, dezelve in geenen deele ontbreekt, als kunnende de steeg langs de molen* (Molenweg, L.V.) *en die langs de huizen van Nieuw Zeijst* (Nooitgedacht, L.V.) *in denzelfde richting loopende, altijd goed bereden worden; terwijl de schoone Laan van Beek en Royen, welke de ingezetenen van Zeijst, ter*

gelegenheid van het aanleggen der straatweg naar Woudenberg, verlangd hebben, dat niet tot rijweg werd gebezigd, voor de wandelaars geopend blijft.'
De gemeenteraad besloot gunstig op het verzoek te adviseren. In het besluit staat: *'[...] dat de zoogenaamde Kippenlaan, zijnde een gedeelte van den Gemeenteweg nr. 14, mag worden vernietigd, mits daarvoor in de plaats als Gemeenteweg kome, de Beek- en Royenselaan, van den Straatweg van Zeijst* (2e Dorpsstraat, L.V.) *tot den nieuw aan te leggen straatweg op Woudenberg, onder bepaling, dat het Gemeentebestuur zich de bevoegdheid voorbehoudt, dezelve Beek- en Royenselaan te verklaren als alleen te gebruiken van voetgangers.'*
Het gemeentebestuur maakte van die bevoegdheid gebruik en bij het gereedkomen van de Woudenbergseweg in december 1830 zullen daar ongetwijfeld de paaltjes zijn geplaatst.
Vanaf de Krakelingweg ging het verkeer vanuit Woudenberg via de 'schone Laan van Beek en Royen', maar ter hoogte van het huidige hertenkamp boog de Woudenbergseweg af naar de Slotlaan om zo via het Rond en de 1e Dorpsstraat aan te sluiten op de Utrechtseweg.

Dat was het begin van de paaltjes. En nu het eind.
Het begon in 1907. In de raadsvergadering van 3 september werd een verzoek behandeld van de gebroeders Uitman tot wijziging van de verordening op de straatpolitie, in die zin, dat de aan de Jufferstraat gelegen werkplaats van adressanten toegankelijk zou blijven voor motorvoertuigen. In verband met dat verzoek stelde de heer J. Blooker voor, zo mogelijk de Jufferstraat te verbreden en *'[...] die straat over het eerste gedeelte van de Laan van Beek en Royen in verbinding te brengen met de 2e Dorpsstraat.'* Op het voorstel van de heer Blooker werd niet ingegaan. Het verzoek van de gebroeders Uitman ging om advies naar de commissie voor de strafverordeningen en daarmee was de zaak voorlopig van de baan.
Op 17 november 1910 was er in de gemeenteraad een verzoek aan de orde van bewoners van de Jufferstraat met het daarbij gevoegde voorstel van burgemeester en wethouders om de Jufferstraat te ver-

Laan van Beek en Royen gezien van de Dorpsstraat, circa 1900 (Gemeentearchief Zeist)

breden en het gedeelte van de Laan van Beek en Royen tussen de 2e Dorpsstraat en de Jufferstraat te rioleren en te bestraten. Zoals uit het hierna volgende gedeelte van de raadsnotulen blijkt, had de heer jhr.mr. F. van de Poll, bewoner van Beek en Royen wel enige bedenkingen: *'De heer Van de Poll heeft bij de stukken niet een teekening gevonden, waaruit zou kunnen blijken op welke wijze de straatweg door het gedeelte Laan van Beek en Royen zal worden aangelegd. Spreker vraagt hoe breed de bestrating zal worden, of trottoirs worden aangebracht, of een rioleering wordt gelegd en op welke wijze het verdere gedeelte van den weg voor rijtuigen zal worden afgesloten.*
De voorzitter antwoordt, dat wel riolering wordt aangebracht, dat de bestrating 5 M breed zal zijn en dat de afsluiting voorloopig zal geschieden door verplaatsing der palen, welke thans aan den ingang der laan staan. Later zal, volgens Spreker, misschien de geheele weg voor het rijverkeer worden opengesteld, waartoe de gemeente volkomen bevoegd is. De weg kan echter niet worden verhard zonder vergunning van de eigenares, Jonkvr. Van Loon, die bedoelde vergunning evenwel niet heeft willen verleenen, zoodat het een zandweg zou moeten blijven.
De heer Van de Poll, hoewel de openstelling van de laan als rijweg voor hem persoonlijk niet aangenaam is, zal voor het voorstel stemmen, omdat hij dit acht in het gemeentebelang, inzonderheid in het belang van de bewoners van de Jufferstraat. Ligt het echter in de bedoeling ook het verder gedeelte in den tegenwoordigen toestand te laten berijden, dan acht Spreker dat niet in het gemeentebelang en zou hij moeten tegenstemmen. Door die openstelling zou een der mooiste punten van de gemeente worden vernield. Door de karresporen zou de weg als wandelpad niet meer kunnen worden gebruikt. De voorzitter zegt, dat over de openstelling van het verdere gedeelte der laan de Raad zou hebben te beslissen. Voorlopig zal dat gedeelte met paaltjes worden afgesloten.'
En daarmee was het probleem voorlopig opgelost.
Naar aanleiding van een vraag van het raadslid ds. L. Adriaanse, wat de voorzitter bedoelde met de bevoegdheid om de weg open te stellen, deelde wethouder C. Guldensteeden Egeling mede, dat burgemeester en wethouders in 1830 gebruik gemaakt hadden van de

bevoegdheid de Laan van Beek en Royen af te sluiten en dat zij dus nog steeds de bevoegdheid hadden de toen geplaatste palen weer op te ruimen. Na enige discussie over de vraag of bij doortrekking van de Laan van Beek en Royen het verkeer in de 2e Dorpsstraat al dan niet zou worden ontlast, werd het voorstel van burgemeester en wethouders met 11 stemmen tegen 1, die van mr. G.G.W. Romondt Vis, aangenomen.

Op 1 oktober 1914 hield de gemeenteraad zich weer bezig met de Laan van Beek en Royen. Nu niet vanwege het zeer drukke verkeer, maar vanwege de werkloosheid. In het voorstel van burgemeester en wethouders van 25 september 1914 stond, dat de heersende werkloosheid hen noopte in ruime mate tot werkverschaffing over te gaan. Er waren 70 arbeiders werkzaam aan het verbeteren van wegen, het aanleggen van rijwielpaden en het schoonmaken van sloten, maar die werkzaamheden waren zo goed als afgelopen en daarom werd uitgezien naar grotere projecten. Daarbij was hun aandacht gevraagd voor het aanleggen van een rijweg door de Laan van Beek en Royen van de Woudenbergseweg tot aan de Jufferstraat. Daarvoor was evenwel toestemming nodig van de mede-eigenaressen van de grond, namelijk die van de buitenplaatsen Pavia en Hoog Beek en Royen. Beide eigenaressen waren bereid de toestemming te verlenen, waarbij de eigenaresse van het gedeelte tussen de 2e Hogeweg en de Jufferstraat (jonkvr. H.C. van Loon, L.V.) zich vooral had laten leiden door het motief, dat het aanleggen van deze weg mede als middel van werkverschaffing was te beschouwen. Burgemeester en wethouders wezen er in het voorstel op, dat zij afweken van de regel dat geen wegen werden aangelegd op particuliere grond, maar dat de eigenaressen geen belang hadden bij deze aanleg, terwijl met deze nieuwe verbinding tussen de 2e Dorpsstraat en de Woudenbergseweg het algemeen verkeersbelang zou worden gebaat. Ook wezen zij erop, dat bewust niet gekozen was voor een straatweg - die op veel kortere tijd gereed zou kunnen zijn - maar voor een puinweg, omdat de aanleg daarvan aan vijftig arbeiders ruim drie maanden werk zou verschaffen. Het voorstel maakte vele tongen los.

Raadslid G. van den Brink stelde voor de rijweg langs de huizen tot voetpad aan te wijzen en de paaltjes daar aan beide zijden van de weg te plaatsen, omdat er anders twee rijwegen naast elkaar zouden ontstaan. Dat plan ging niet door, omdat dan de rijtuigen, de groentekarren en de melkstellen niet meer vlak bij de huizen konden komen.
Jhr.mr. F. van de Poll opende het offensief met het verzoek het voorstel te splitsen, zodat over het aanbrengen van een rijweg in het gedeelte tussen de Woudenbergseweg en de 2e Hogeweg en het gedeelte tussen de 2e Hogeweg en de Jufferstraat afzonderlijk zou kunnen worden gestemd. Hij had weliswaar bezwaar tegen het verharden van beide gedeelten, maar omdat zijn bezwaren voor de 2 delen van verschillende aard waren, achtte hij splitsing noodzakelijk. Het is duidelijk, dat zijn bezwaren tegen het verharden van het gedeelte tussen de 2e Hogeweg en de Jufferstraat het grootste waren. Hij achtte daar een grindweg overbodig, omdat er langs de huizen van de Laan van Beek en Royen al een dergelijke weg was. Verder bood het middengedeelte van de Laan van Beek en Royen een aangename, rustige wandeling, terwijl de bewoners er zowel bij de dag als bij de avond vaak zaten en het dus meer een soort park was dan wel een weg. Hij geloofde niet dat het verkeer in de 2e Dorpsstraat er door zou worden ontlast en zijn eindconclusie was, dat het aanleggen van een rijweg de vernieling van een fraai gedeelte van Zeist tot gevolg zou hebben.
Het raadslid jhr. L.M. Schuurbeque Boeye vond het wel een aardig, ouderwets idee om in de Laan van Beek en Royen thee te drinken en croquet te spelen, zoals door de bewoners van die laan geschiedde, maar dit waren persoonlijke belangen, waaraan men het algemeen belang niet mocht opofferen, aldus spreker.
Die mededeling schoot de heer Van de Poll duidelijk in het verkeerde keelgat. Nadat hij zijn vrees had geuit dat tal van auto's vanuit Woudenberg in woeste vaart de Laan van Beek en Royen zouden doorrijden en vervolgens rechtsom de 2e Dorpsstraat zouden ingaan, wees hij er met nadruk op dat hij geen enkel persoonlijk belang bij handhaving van de bestaande toestand had. Hij liet

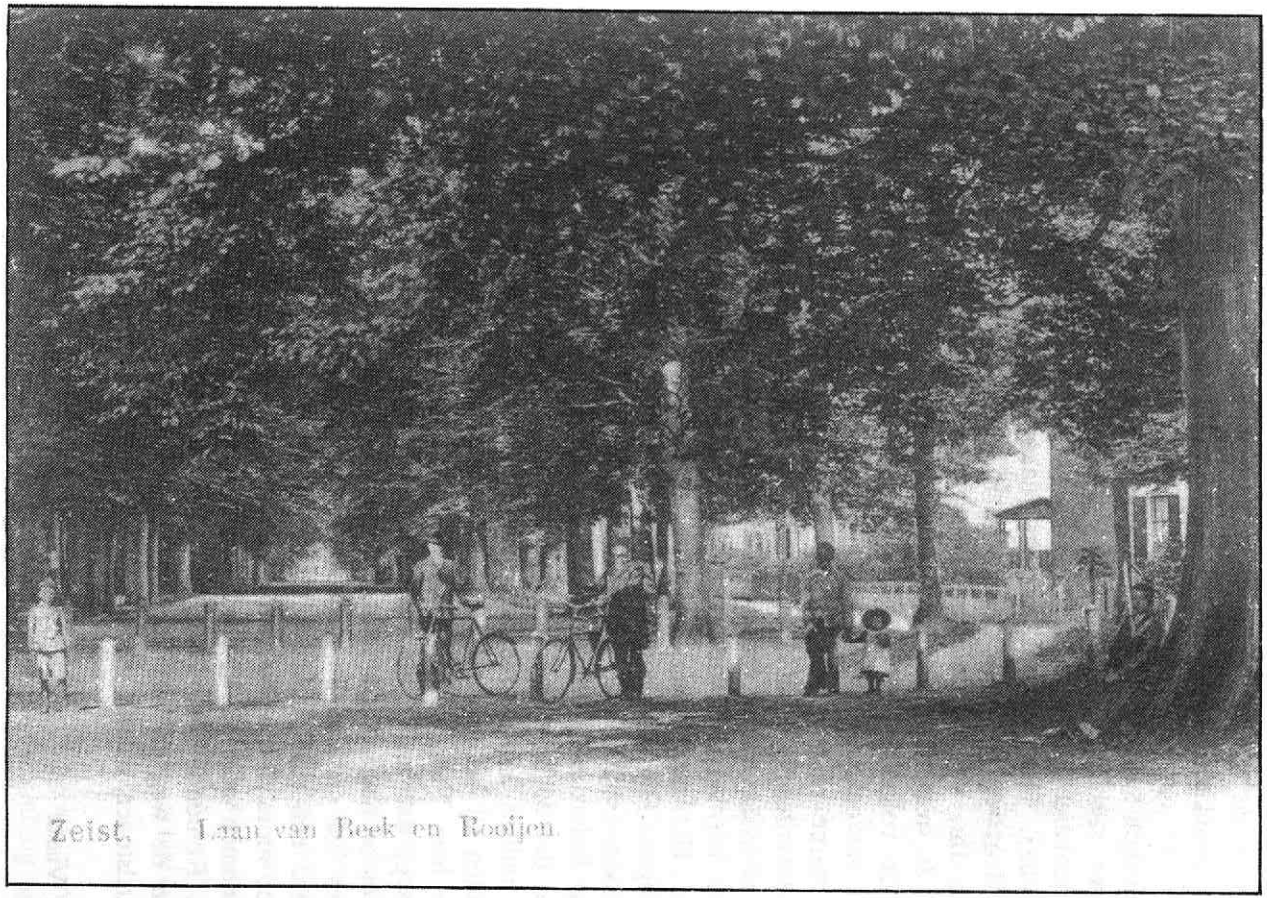

Laan van Beek en Royen gezien vanaf de Dorpsstraat. Rechts het park van Hoog Beek en Royen, circa 1900 (Gemeentearchief Zeist)

daarom de aanduiding van de heer Boeye voor wat het was. Na enig gehakketak over de vraag of er al dan niet geïnsinueerd was, werd er tot gesplitste stemming overgegaan. Het voorstel tot het aanleggen van een rijweg in het gedeelte van de Laan van Beek en Royen vanaf de Woudenbergseweg tot de 2e Hogeweg werd aangenomen met 12 stemmen tegen 2, die van de heren Van de Poll en Bendien. Het voorstel tot het maken van een rijweg tussen de 2e Hogeweg en de Jufferstraat werd verworpen met 8 tegen 6 stemmen. Jhr. Van de Poll had de zaak goed ingeschat met zijn voorstel om de stemming te splitsen. Maar het was van korte duur.
In de volgende raadsvergadering van 19 november 1914 kwam er een verzoek aan de orde van Joh. Uitman en 25 anderen, allen eigenaren of bewoners van de Laan van Beek en Royen om alsnog te besluiten ook het 1e gedeelte van de Laan van Beek en Royen te rioleren en te verharden. Burgemeester en wethouders stelden voor het verzoek voor kennisgeving aan te nemen maar dat lukte niet. Het raadslid J. van den Brink stelde voor het verzoek in te willigen. Hij werd daarbij gesteund door de raadsleden A.G. van Melsen en jhr. L.M. Schuurbeque Boeye. Hierop zeiden de raadsleden J. Fakkeldij en D.J. van Nieuwenhuizen, dat zij de indruk hadden dat de bewoners van de Laan van Beek en Royen geen behoefte hadden aan de nieuwe rijweg, maar nu dat wel zo bleek te zijn, wilden zij het voorstel van Van den Brink graag ondersteunen.
De heer Van de Poll zei, dat hij, gehoord de vorige sprekers, begreep, dat tot de aanleg van de rijweg zou worden besloten. Hij wees er nog op, dat men dat overigens niet behoefde te doen, wanneer het om een betere waterafvoer zou gaan. Daarvoor zou alleen maar een riool behoeven te worden gelegd. Het mocht niet baten. Het voorstel van Van den Brink werd in stemming gebracht en aangenomen met 11 stemmen tegen 2, die van de heren Van de Poll en Romondt Vis. Toen kon worden begonnen met de verharding van de weg en was de weg vrijgemaakt voor het opruimen van de hardstenen palen.

L. Visser

Bronnen

- Archief van de gemeente Zeist
- Archief van notaris G. van Steijn van Hensbroek; R.A.U.
- Archief van notaris G.H. Stevens; Gemeentearchief Utrecht
- Mr.dr. V.A.M. van der Burg, Het huis 'Hoog en Beek en Royen' te Zeist. *Seijst.* Nr. 2 (1991) p. 31-37
- J. Meerdink, 'Beek en Royen'. *Seijst.* Nr. 4 (1980) p. 73-92; nr. 1 (1981) p. 3-18

HET ZEISTER ZENDINGSGENOOTSCHAP 1793-1993

Dit jaar viert het Zeister Zendingsgenootschap (ZZG), de zendingsorganisatie van de Nederlandse Broedergemeente, haar tweehonderdjarig bestaan. Deze Zeister organisatie heeft in de loop van haar bestaan vanuit Zeist ondersteuning voor het zendingswerk van de Broedergemeente gegeven en vele medewerkers zijn in de loop van twee eeuwen door de zorg van het ZZG naar overzeese gebieden gereisd. In een land als Suriname is "Zeist", dankzij het zendingsgenootschap, een begrip.

De oprichting

Op 28 mei 1793 om 10 uur kwamen in de kleine zaal van het zusterhuis te Zeist 34 broeders bijeen om de statuten te ondertekenen van de 'Broedersociëteit ter Uitbreiding des Evangelium onder de Heidenen'. Al vijf dagen eerder, op 23 mei, hadden zij hier vergaderd en had predikant Christian David Rothe hun de tekst van de statuten voorgelezen en ieder vervolgens tot 28 mei bedenktijd gegeven. Nadat bijna alle broeders (slechts één besloot geen lid te worden) de statuten hadden ondertekend, was daarmee de oprichting van wat nu het Zeister Zendingsgenootschap heet, een feit.

Met de oprichting van de zendingssociëteit was een langgekoesterde wens van de Nederlandse Broedergemeenteleden in vervulling ge-